ЗМІСТ

Вступ
ПОДОРОЖ ДО НЕЗВІДАНОЇ ТЕРИТОРІЇ 9

Розділ 1
НАУКА ПРО НЕЗБАГНЕННЕ 30

Розділ 2
ПОЗА ЧАСОМ 49

Розділ 3
ОГЛЯД ЖИТТЯ 61

Розділ 4
ЦІЛІСНА КАРТИНА 74

Розділ 5
ЗВІДКИ МИ ЗНАЄМО, ЩО ПРАВДА,
А ЩО — НІ 87

Розділ 6
ВИХІД ІЗ ТІЛА? 105

Розділ 7
МОЖЛИВО, МИ БОЖЕВОЛІЄМО? 125

Розділ 8
АЛЕ ЧИ СПРАВЖНІ ЦІ НАВКОЛОСМЕРТНІ
ПЕРЕЖИВАННЯ? 145

Розділ 9
БІОЛОГІЯ ВМИРАННЯ 157

Розділ 10
МОЗОК ПІД ЧАС СМЕРТІ 179

Розділ 11
СВІДОМІСТЬ — ЦЕ НЕ МОЗОК 191

Розділ 12
СВІДОМІСТЬ І ДАЛІ ІСНУЄ? 207

Розділ 13
РАЙ ЧИ ПЕКЛО? 218

Розділ 14
А ЯК ЖЕ ГОСПОДЬ? 236

Розділ 15
ЦЕ ВСЕ ЗМІНЮЄ 252

Розділ 16
ЩО ВСЕ ЦЕ ОЗНАЧАЄ? 270

Розділ 17
НОВЕ ЖИТТЯ 286

Розділ 18
ТВЕРДЕ ПРИЗЕМЛЕННЯ 297

Розділ 19
НОВИЙ ПОГЛЯД НА РЕАЛЬНІСТЬ 318

Розділ 20
ЖИТТЯ ПЕРЕД СМЕРТЮ 330

ПОДЯКИ 342

ПОСИЛАННЯ 347

Вступ

ПОДОРОЖ ДО НЕЗВІДАНОЇ ТЕРИТОРІЇ

П'ятдесят років тому жінка, яка незадовго до того намагалася накласти на себе руки, розповіла мені те, що поставило під сумнів усе, що я знав про свідомість, мозок і про те, ким ми є насправді.

Виделка зі спагеті практично була в мене в роті, аж раптом задзеленчав мій пейджер, тож вона вилетіла з руки. Я зосередився на посібнику з невідкладної допомоги в психіатрії, що лежав між тарілкою зі спагеті та серветницею, і раптовий звук налякав мене. Виделка з брязкотом вдарилася об тарілку, і томатний соус забризкав розгорнуту сторінку. Я нахилився, щоб вимкнути пейджер, однак помітив пляму від соусу й на краватці. Лаючись собі під ніс, я витер краплю, а потім протер пляму вологою серветкою, що зменшило її яскравість, однак збільшило розмір. Минуло лише кілька місяців після закінчення медичної школи, і я відчайдушно намагався мати якомога професійніший вигляд, хоча насправді почувався невпевнено.

Я підійшов до телефона на стіні кафетерію і набрав номер, що висвітився на дисплеї пейджера.

До відділення невідкладної допомоги потрапила пацієнтка з передозуванням, і її сусідка по кімнаті в університетському гуртожитку чекала на мене, щоб поговорити. Мені не хотілося марнувати час на перехід через паркувальний майданчик до кімнати, де я зберігав змінний одяг, тому я взяв зі спинки стільця білий лікарський халат, застебнув його, щоб приховати пляму на краватці, і вирушив до відділення невідкладної допомоги.

Спершу я ознайомився з історією хвороби, яку склала медсестра. Голлі — першокурсниця університету, а її сусідка по кімнаті привезла її в лікарню і чекала на мене в кінці коридору, в сімейній кімнаті відпочинку. У записах медсестри й інтерна зазначалося, що стан Голлі — стабільний, однак вона досі була непритомна й перебувала в оглядовій палаті № 4 під спостереженням «доглядальниці». Це стандартний запобіжний захід для психіатричних пацієнтів у відділенні швидкої допомоги. Я побачив її на каталці в лікарняному халаті, з трубкою у руці й дротами кардіомонітора, що тягнулися від її грудей до портативного апарата, який стояв на колесах поруч із каталкою. Її скуйовджене руде волосся, розкидане на подушці, обрамляло бліде, незграбне обличчя з вузьким носом і тонкими губами. Очі були заплющені, і вона навіть не ворухнулася, коли я увійшов до кімнати. На полиці каталки валявся поліетиленовий пакет з її одягом.

Я обережно торкнувся рукою передпліччя Голлі й покликав її. Вона не озвалася. Я звернувся до наглядача — літнього афроамериканця, який читав журнал у кутку кабінету, і запитав, чи розплющувала Голлі очі або, може, говорила. Він похитав

головою. «Вона весь час була непритомна», — відповів він.

Я нахилився ближче, щоб оглянути її. Її дихання було повільним, але регулярним і без запаху алкоголю. Я припустив, що вона знепритомніла від передозування якихось ліків. Пульс на зап'ясті відбивався в нормальному ритмі, однак пропускав удари кожні кілька секунд. Я оглянув її руки, щоб перевірити, чи вони не заклякли, сподіваючись на підказку про ліки, які вона вживала. Руки були розслаблені, і вона ніяк не відреагувала, коли я поворушив ними.

Я подякував доглядальнику й попрямував до сімейної кімнати відпочинку в дальньому кінці коридору. На відміну від оглядових, у сімейній залі були зручні крісла й диван. На тумбочці стояла кавомашина, а також паперові стаканчики, цукор і вершки. Сьюзан, сусідка Голлі, ходила кімнатою, коли я увійшов. Це була висока дівчина спортивної статури, її каштанове волосся було зібране у тугий хвіст. Я представився і запропонував їй присісти. Її очі забігали кімнатою, а потім вона присіла на кінець дивана, нервово крутячи каблучку на вказівному пальці. Я поставив стілець поруч із нею. У кімнаті не було вікон і кондиціонера, тож я вже почав пітніти від спеки пізнього вірджинського літа. Я присунув вентилятор трішки ближче й розстебнув свій халат.

— Сьюзан, ви вчинили правильно, що привезли Голлі в лікарню, — почав я. — Можете розповісти мені, що сталося?

— Я повернулася додому після заняття, — почала вона розповідати, — і знайшла Голлі на ліжку

непритомною. Я гукнула й потрясла її, однак не змогла розбудити. Тож я зателефонувала до куратора гуртожитку, і вона викликала службу порятунку, щоб доправити її сюди. А я поїхала за нею машиною.

Ще сподіваючись, що в Голлі — передозування медикаментами, я запитав:

— Ви знаєте, які саме препарати вона вживала?

Сьюзан хитнула головою.

— Я не бачила жодних пляшечок з-під пігулок, — сказала вона, — втім я і не шукала.

— Ви не знаєте, чи вживає вона якісь ліки постійно?

— Так, вона вживала антидепресанти, які їй виписали в студентській поліклініці.

— Чи є в гуртожитку інші ліки, які вона могла вжити?

— У мене є ліки від судом, які я тримаю в шафці у ванній кімнаті, але я не бачила, щоб вона їх брала.

— Вона регулярно вживала алкоголь чи інші речовини?

Сьюзан знову захитала головою:

— Ні, я не бачила.

— У неї є якісь проблеми зі здоров'ям?

— Не думаю, хоча я не дуже добре її знала. Ми не були знайомі до того, як заселилися в гуртожиток місяць тому.

— Але вона зверталася до когось у студентській поліклініці з приводу депресії? Чи не здавалася вона останнім часом більш пригніченою чи занепокоєною? Можливо, вона дивно поводилася?

Сьюзан знизала плечима:

— Ми були не дуже близькі. Я не помічала нічого надзвичайного.

— Зрозуміло. Ви випадково не знаєте про якісь особливі стресові ситуації, які вона переживала нещодавно?

— Наскільки я знаю, вона добре навчається. Я маю на увазі, що це певна адаптація для всіх нас, хто вступив до коледжу, вперше опинившись далеко від дому. — Вона завагалася, а потім додала: — Але в неї були проблеми із хлопцем, з яким вона зустрічалася. — Вона знову зробила паузу. — Гадаю, що він, можливо, міг підштовхнути її до певних вчинків.

— Підштовхнути її до вчинків?

Сьюзан стенула плечима:

— Я не знаю. Мені просто так здалося.

Я очікував, що вона продовжить, але вона промовчала.

— Ви дуже допомогли, Сьюзан, — сказав я. — Чи є ще щось, що, на вашу думку, нам варто знати?

Дівчина знову знизала плечима. Я все ж чекав на відповідь, однак вона промовчала. Мені здалося, що я помітив легке здригання.

— Як ви? — запитав я, обережно торкаючись її руки.

— Усе гаразд, — вона занадто швидко відповіла. — Але мені треба повернутися до гуртожитку. Потрібно написати доповідь.

Сьюзан кивнула і встала, я провів її до дверей. Коли я простягнув руку, щоб попрощатися з нею, я знову помітив пляму на краватці й застебнув свій медичний халат, аби працівники швидкої не помітили.

Я попрямував коридором до кімнати Голлі, щоби перевірити, чи не прокинулася вона. Дівчина

все ще була непритомна, і доглядач сказав, що вона навіть не поворухнулася відтоді, як я пішов. Того вечора я не мав більше жодних справ. Я поспілкувався з лікарем-інтерном, який оглядав Голлі, він сказав, що збирається перевести її у відділення інтенсивної терапії, щоб спостерігати за її нерегулярним серцебиттям. Потім я зателефонував факультетському психіатру, який допомагав мені тієї ночі. Він підтвердив, що я більше нічим поки що не можу зарадити, однак порадив переконатися, що я все зафіксував, а також сказав, що я повинен знову провідати Голлі, щоб першим поговорити вранці з нею. А тоді я мав доповісти про її випадок старшим психіатрам консультативної групи під час ранкового обходу о восьмій. Прямуючи автостоянкою до кімнати чергових, я подумки привітав себе із тим, що не пошився у дурні, а ще мені пощастило покласти пацієнтку до відділення інтенсивної терапії і за її госпіталізацію та призначення тієї ночі відповідатиме лікар-інтерн, а не я.

Коли наступного ранку я увійшов до відділення інтенсивної терапії, відпочилий після нічного сну й переодягнений, я «просканував» стійку біля медсестринського поста, шукаючи медичну картку Голлі. Одна із медсестер щось писала в ній і підняла на мене очі.

— Ви з психіатрії? — запитала вона.

Я кивнув і сказав:

— Я — лікар Ґрейсон.

Було нескладно розпізнати в мені психіатра, адже я був єдиним у відділенні інтенсивної терапії, хто під білим лікарським халатом носив вуличний одяг, а не медичний.